

TURUN
YLIOPISTO

”Osaamiseni ei riitä kaikkeen mitä apua osa tarvitsee” -
Hoitotyönopettajien kokemuksia valmiuksien riittävydestä

Kandidaatintutkielma
Eryityspedagogiikka
Kasvatustieteiden laitos
Turun yliopisto

Anita Komulainen

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys
on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck-järjestelmällä.

Kandidaatintutkielma

Tutkinto-ohjelma, oppiaine: Kasvatustieteiden tutkinto-ohjelma (KK), erityispedagogiikka

Tekijä: Anita Komulainen

Otsikko: ”Osaamiseni ei riitä kaikkeen mitä apua osa tarvitsee” - hoitotyönopettajien kokemuksia valmiuksien riittävydestä

Ohjaaja: FT Linda Maria Laaksonen

Sivumäärä: 24 sivua + 2 sivua liitteitä

Päivämäärä: 20.4.2026

Ammatillinen koulutus on kokenut kuluneen vuosikymmenen aikana merkittävän muutoksen, kun sen rakenteita, opiskelijasisäänottoa ja tavoitteita on muutettu. Muutokset alkoivat vuonna 2017 päätetystä ammattikoulun rakenteellisesta uudistuksesta eli niin kutsutusta amisreformista. Viimeisimmät merkittävät uudistukset tehtiin 2024, kun aikuisopiskelijoilta poistettiin ammattikoulustipendi. Uudistusten kautta ammattikoulun rakenne on muuttunut merkittävästi lyhyessä ajassa.

Muuttunut työympäristö muuttaa väistämättä myös työssä toimivien opettajien tehtävää ja toimenkuvaa. Amisreformissa opetus on muuttunut konkreettisesti, mutta myös opiskelijaprofiilin muutos vaatii erilaisia valmiuksia opetushenkilöstöltä kuin aiemmin.

Tässä tutkielmassa tutkin erityisesti hoitotyönopettajien kokemuksia omista valmiuksistaan ja niiden riittävydestä ammattikoulun sosiaali- ja terveystieteiden perustutkintokoulutuksessa.

Kokemuksia kerättiin anonyymien kyselyjen kautta, johon vastasi 13 hoitotyönopettajaa ympäri Suomen. Vastaukset analysoitiin aineistolähtöisen temaattisen analyysin kautta. Aineistosta analysoitiin kolme teemaa, opettaminen, ympäröivä maailma ja työympäristö. Nämä teemat olivat opettajien kokemuksia heidän osaamisensa ja valmiuksiinsa vaikuttavista tekijöistä.

Opettajat kokivat haasteita erityisesti työn resurssien alla toimimisesta sekä opiskelijoiden tarpeiden kohtaamisesta. Oman osaamisen kehittäminen ja kyky palautua työstä lisäsivät opettajien kokemuksia työn mielekkyydestä ja siitä palautumisesta.

Avainsanat: ammatillinen koulutus, hoitotyön opettaja, opettajan valmiudet

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
2. Ammattikoulun konteksti ja sen rakenteelliset muutokset viime vuosina.....	3
2.1 Amisreformi 2017 ja oppivelvollisuuden laajentaminen 2021	3
2.2 Vieraskielisten opiskelijoiden kasvu.....	4
3. Hoitotyönopettajan valmiudet.....	6
3.1 Opettajan valmiudet: pelkkää opetustekniikkaa?.....	6
3.2 Ammatti-identiteetti ja osaamisen siirtyminen hoitajasta opettajaksi	7
3.3 Mitä on riittävä osaaminen?.....	9
4. Tutkimusasetelma	11
5. Tutkimusmenetelmä.....	12
5.1 Tutkimusaineisto	12
5.2 Aineistolähtöisen temaattisen sisällönanalyysin kuvaus	12
6. Tulokset ja tulosten käsittely.....	14
6.1 Oppilaiden haastavaksi koettu toiminta ja käyttäytyminen	14
6.2 Työympäristö	18
6.3 Ympäröivä maailma	20
7. Pohdinta	23
7.1 Eettinen tarkastelu.....	24
Lähdeluettelo.....	25
Liitteet.....	27

1. Johdanto

Toisesta koulutusasteesta puhuttaessa, viitataan suomalaisella koulutus kentällä lukioon ja ammattikouluun. Vaikka nämä opetuslaitokset niputetaan samalle oppiasteelle, on niiden keskinäinen ero kuitenkin suhteellisen suuri. Lukion tarkoituksena on olla yleissivistävä laitos ja tietyssä määrin suora jatke sille, mitä peruskoulu oli. Ammattikoulu sen sijaan on ammattiin valmistava ja kouluttava oppilaitos. Sillä on edelleen yleissivistäviä piirteitä, mutta pääasiallinen painotus on ammattiin pohjautuvassa opetuksessa. (esim. OPH, n.d.).

Ammatillinen koulutus on kokenut kuluneen vuosikymmenen aikana merkittävän muutoksen opiskelijaprofiilissa, kun ammatillisen koulutuksen rakennetta ja tavoitteita on muutettu. Opetusta on siirretty oppilaitoksista esimerkiksi simulaatio-opetus- ja työssäoppimispainotteiseksi. Koko toista astetta koskeva muutos tapahtui vuonna 2021, kun oppivelvollisuus laajennettiin 18-vuotiaisiin asti. Muutoksilla on pyritty vastaamaan työelämän tarpeisiin ja lisäämään koulutuksen tasa-arvoa. (Valtioneuvosto, 2017; OKM032:00/2019; Valtioneuvosto, 2024).

Ammatillisen koulutuksen uudistuessa merkittävästi myös ammattikoulun opettajien tulee sopeutua uusiin tavoitteisiin ja rakenteisiin. Aikaisempi tutkimus osoittaa, että opettajien näkökulmasta kyse ei ole vain uudistuneista opetussisällöistä, vaan koko työn rakenne ja toimintaympäristö on muuttunut opetuksen painottuessa yhä enemmän työelämäpainotteiseksi. Opettajat ovat kuvanneet työnsä muuttuneen entistä monimuotoisemmaksi ja hajanaisemmaksi, ja opiskelijalähtöisen opetuksen toteuttaminen voi jäädä hallinnollisten vaatimusten ja jatkuvien muutosten varjoon (Maunu, 2020). Samalla opettajien työssä korostuvat uudenlaiset valmiudet, kuten ohjausosaaminen, yhteistyö työelämän toimijoiden kanssa sekä kyky kohdata moninaistuvia opiskelijaryhmiä (Kähkönen ym., 2024). Opettajan valmiudet eivät siten rajoitu pelkästään pedagogisiin taitoihin, vaan ne muodostuvat laajemmasta osaamiskokonaisuudesta, joka sisältää ammatillisen osaamisen, työn hallinnan, vuorovaikutustaidot sekä kyvyn toimia muuttuvissa toimintaympäristöissä. Erityisesti hoitotyön opettajien kohdalla tähän kokonaisuuteen liittyy lisäksi osaamisen siirtyminen kliinisestä hoitotyöstä opetustyöhön sekä uuden ammatti-identiteetin rakentuminen opettajana (Vähäsantanen, 2010; Koivusalo ym., 2014).

Olen kiinnostunut selvittämään millaisiksi hoitotyönopettajat kokevat valmiutensa muuttuneessa ja muuttuvassa ammattikoulussa. Aikaisempaa tutkimusta tällä linssillä ei ole juurikaan tehty, vaan tutkimus on keskittynyt hoitotyönopettajien työhyvinvointiin

(Hyvärinen ym., 2017; Rinne ym., 2022; Kähkönen, 2024) tai laajemmin ammatillisen koulutuksen opettajien kokemuksiin muutoksesta ennen viimeisimpiä uudistuksia (Maunu, 2020). Olen kiinnostunut erityisesti hoitotyönopettajien kokemuksista, koska lähihoitajat ovat erityisessä kontaktissa monien haavoittuvamassa asemassa olevien, kuten vanhusten ja lasten, kanssa erilaisissa hoitoympäristöissä. Esimerkiksi päiväkodissa voi toimia paikoin ryhmiä, joissa henkilökunta on ainoastaan ammatillisen peruskoulutuksen suorittaneita lastenhoitajia. Heidän saama koulutuksensa on suoraan vaikutuksessa lapsiin ja heidän kasvuympäristöönsä. Laadukkaalla koulutuksella tuetaan moninaisesti eri ihmisryhmiä, vaikka he eivät olisi itse suoraan koulutuksen alla.

Tässä tutkimuksessa analysoin hoitotyönopettajien kokemuksia temaattisen sisällönanalyysin kautta. Kokemuksia kerättiin anonyyminä kyselynä eri paikkakuntien ja oppilaitosten hoitotyönopettajilta (n=13).

2. Ammattikoulun konteksti ja sen rakenteelliset muutokset viime vuosina

Opetushallituksen määritelmän mukaan ammatillisella koulutuksella tarkoitetaan sellaista opetusta, joka kehittää opiskelijan ammatillista osaamista. Sillä tavoitellaan työelämän muuttuviin osaamistarpeisiin vastaamista ja pyritään edistämään yrittäjyyttä (OPH, n.d.). Ammatillinen koulutus on kehittynyt osana koko yhteiskunnan ja elinkeinoelämän kehitystä työssä oppivista kislleistä tämän päivän oppisopimuskoulutuksiin (Laukia ja Korkiakangas, 2014). Kuluneen vuosikymmenen aikana ammattikoulu, eli kansankieliseltä ilmaisultaan amis, on kokenut merkittäviä rakenteellisia muutoksia pyrkiessään jälleen vastaamaan yhteiskunnan muuttuneisiin odotuksiin.

2.1 Amisreformi 2017 ja oppivelvollisuuden laajentaminen 2021

Ammattikoulu on kohdannut kuluneen vuosikymmenen aikana kaksi suurta muutosta, jotka ovat vaikuttaneet suuresti ammattikoulujen toimintaan, tavoitteisiin ja periaatteisiin. Ensimmäinen muutos oli vuonna 2017 Sipilän hallituksen ajama amisreformi eli ammatillisen koulutuksen lainsäädännön uudistaminen. Opetus- ja kulttuuriministeriön tiedotteen (Valtioneuvosto, 2017) mukaan amisreformi oli suurin koulutuslainsäädännön uudistus kahteenkymmeneen vuoteen. Amisreformin tarkoituksena oli muuttaa toimintamalli järjestelmäkeskisestä osaamisperusteiseksi. Tällä tarkoitettiin parempaa mahdollisuutta opintojen yksilöllistämiseen. Yksilöllistäminen näkyy uudistuksessa tiedotteen mukaan kolmella eri tavalla:

- a) ”Yksilöllisiin osaamistarpeisiin voidaan jatkossa vastata joustavasti tutkintojen, niiden osien, tutkintoon johtamattoman koulutuksen ja valmentavien koulutusten avulla”
 - b) ” Uudistuksella lisätään mahdollisuuksia opiskella työpaikoilla ottamalla käyttöön uusi koulutusopimusmalli”
- sekä
- c) ” Koulutukseen voi hakea ja päästä silloin, kun siihen on tarve”. (Valtioneuvosto, 2017)

Uudistuksen kautta opetusta pyrittiin vahvistamaan opiskelijoiden työllistämistä. Uudistuksen yhteydessä painotetaan yhteistyötä työelämän kanssa ja opetuksen siirtymistä oppilaitoksista työpaikoille ja digitaaliseen opetukseen (Valtioneuvosto, 2017).

Maunu (2020) tutki analyysissään ammatillisten opettajien näkemyksiä työnsä lähtökohdista, toimintatavoista sekä puitteista ammatillisen koulutuksen uudistukseen peilaten.

Tutkimuksessa opettajat kokivat, että heidän työnkuvansa oli usein hajanainen ja sekava. Lisäksi koulutuksen opiskelijälähtöisyyden tavoittelemisen hukkui muun muassa jatkuvien muutosten ja hallinnollisen työn virtaa. Tutkimuksessa haastatellut opettajat kokivat saavansa aiempaa vähemmän tukea työhönsä ja työn muutosten toteuttamiseen. Uudistunut järjestelmä siirtyi siis paikoin huonosti ja vaivalloisesti opettajien toimintatapoihin eivätkä he saaneet siihen muutoksen suuruuden vaatimaa tukea.

Marinin hallituksen päätöksestä vuonna 2021 oppivelvollisuus laajennettiin 18 ikävuoteen tai toisen asteen tutkinnon suorittamiseen saakka (OKM032:00/2019). Tämä tarkoitti käytännössä sitä, että yhdeksännen peruskoululuokan jälkeen oppilaan on valittava itselleen jatkokoulutuspaikka. Uudistuksen tavoitteiksi on kuvattu yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon lisäämistä kaventamalla oppimiseroja ja nostamalla koulutus- ja osaamistasoa. Uudistuksella tavoiteltiin myös työllisyysasteen kasvua, kun jokaiselle nuorelle taataan vähintään toisen asteen tutkinto. (OKM032:00/2019)

Näiden merkittävien uudistusten lisäksi Orpon hallitus lopetti vuonna 2024 aikuiskoulutustuen ja ammattitutkintostipendin (Valtioneuvosto, 2024).

Aikuiskoulutusetuuksilla pyrittiin nostamaan mahdollisuuksia uudelleen kouluttautua. Ammattitutkintostipendi oli tarkoitettu erityisesti ammatillisen perustutkinnon suorittamiseen.

2.2 Vieraskielisten opiskelijoiden kasvu

Opetushallitus ylläpitää Koski-tietovarantoa, joka sisältää valtakunnallisia perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opintosuoritus- ja tutkintotietoja vuodesta 2018 alkaen. Tiedoista vastaa koulutuksen järjestäjät. Tietovaranto on tarkasteltavissa Vipunen-palvelussa, jossa tietoja voi rajata esimerkiksi tutkinnon tai opiskelijoiden kielen mukaan. Näiden tilastojen mukaan ammattikoulun sosiaali- ja terveystieteiden perustutkinnon päiväkohtainen opiskelijamäärä on kasvanut yli 4000 opiskelijan verran vuodesta 2018 vuoteen 2024 (taulukko 1). Samaan aikaan suomenkielisten opiskelijoiden määrä on laskenut lähes 7000 opiskelijalla kaikissa ikäryhmissä. Muiden kuin suomen, ruotsin tai saamenkielisten opiskelijoiden määrä sosiaali- ja terveystieteiden perustutkintokoulutuksessa on kasvanut vuodesta 2018 vuoteen 2024 yli 180 %.

Taulukko 1. Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto-opiskelijat kalenterivuoden aikana.

Taulukon ylärivillä kulkee vuosiluvut ja pystyrivin rajaava tekijä on opiskelijan äidinkieli.

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
suomi	32 967	29 961	29 259	29 946	29 130	27 666	26 106
muu, kuin suomi, ruotsi tai saame	6102	6468	7329	8439	10 911	14 322	17 346

Kuluneen vuosikymmenen aikana ammatillista koulutusta on siis kohdannut rakenteellisia muutoksia opetuksen tavoitteissa, rakenteissa ja sisäänotossa. Samalla opiskelijoiden profiili on muuttunut suomenkielisten opiskelijoiden määrän laskiessa. Nämä muutokset vaativat opettajilta uudenlaisia taitoja, kuten kielitietoista opetusta. Toisaalta opettajilta vaaditaan myös muutosten sietämistä ja kykyä sopeutua nopeastikin merkittäviin rakenteellisiin muutoksiin.

3. Hoitotyönopettajan valmiudet

Ammattikoulun opettajien kelpoisuusvaatimukset on määrätty vuonna 1998 asetuksessa opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista. 5 luvun 13 a § mukaan sosiaali- ja terveystieteiden alan tutkinnon osien kelpoinen opettaja on henkilö:

- 1) joka on suorittanut soveltuvan ylempään korkeakoulututkinnon, vähintään 60 opintopisteen tai 35 opintoviikon laajuiset opettajan pedagogiset opinnot ja jolla on kolmen vuoden pituinen käytännön työkokemus opetustehtävän sisältöä lähinnä vastaavissa tehtävissä; tai
- 2) joka on suorittanut soveltuvan ammattikorkeakoulututkinnon, vähintään 60 opintopisteen tai 35 opintoviikon laajuiset opettajan pedagogiset opinnot ja jolla on vähintään viiden vuoden pituinen käytännön työkokemus korkeakoulututkintoa vastaavissa sosiaali- ja terveystieteiden alan tehtävissä.

Pedagogiset opinnot voivat erota koulutuslaitosten välillä sisällöllisistä painotuseroistaan, mutta antavat saman laaja-alaisen pedagogisen kelpoisuuden.

3.1 Opettajan valmiudet: pelkkää opetustekniikkaa?

Vähäsantanen (2009) mukaan ammatillisen opettajan tulee osata kulkea työelämän ja koulutuksen rajapinnoilla. Opettajalta vaaditaan kykyä sopeutua erilaisiin rooleihin ja ympäristöihin. Ammatillisella opettajalla tulisi olla laaja osaaminen, minkä lisäksi hänen tulisi olla valmis sopeutumaan ja muuntumaan erilaisiin tilanteisiin (Vähäsantanen, 2009). Pelkät opetukseen liittyvät taidot eivät siis riitä, vaan tarvitaan monipuolista ammattitaidon muodostumisen ja joustamisen osaamista.

Rinne ja muut (2022) kirjoittavat artikkelissaan sosiaali- ja terveystieteiden alan opettajien ammatillisesta hyvinvoinnista. Artikkelissa työhyvinvointi havainnollistetaan neljästä ulottuvuudesta: yksilölliset tekijät, työolo, ammatillinen osaaminen ja työyhteisö. Tutkimusaineiston mukaan opettajien omat resurssit, kuten ammatillinen osaaminen, ovat merkittäviä tekijöitä siihen, miten hyvin he selviytyvät työn tekemisen psyykkisestä taakasta. Opettajan ammatillista osaamista ovat siis sekä pedagogiset taidot, että kyky hallita työn vaatimuksia. Skaalvik ja Skaalvik (2018) analysoivat tutkimuksessa opettajien kokemia työn vaatimuksia ja resursseja. Heidän analyysinsä mukaan opettajien hyvinvointi oli tärkeässä osassa heidän työhön sitoutumiseensa. Mahdollisena selityksenä tälle pidettiin työn vaatimuksia tai stressaavaa työympäristöä, jotka lisäävät esimerkiksi emotionaalista väsymystä, joka puolestaan vähentää opettajien sitoutuneisuutta. Tutkijat kuitenkin

korostavat, ettei työn vaatimukset suoraan vähennä opettajien sitoutuneisuutta, vaan takana on opettajan yksilölliset kyvyt selviytyä työn vaatimuksista. Myös aikaisemmassa tutkimuksessa on havaittu, että opettajien stressi muodostuu työn vaatimusten ja opettajan kykyjen keskinäisestä epäsuhdasta (Hakanen ym., 2006).

Kähkösen ja muiden (2024) tutkimuksessa käsiteltiin laajemmin työhyvinvointia ja hoitotyön opettajien valmiuksia. Tutkimuksessa käytettiin Saarasen ja muiden (2007) kehittämää koulun yhteisön henkilöstön työhyvinvoinnin edistämisen sisältömallia (engl. *Content Model for the Promotion of School Community Staff's Occupational Well-being*, OWSS).

Sisältömalli erittelee neljä työhyvinvoinnin edistämisen ulottuvuutta: työolot, työntekijä ja työ, työyhteisö sekä ammattitaito. Sisältömallissa opettajien valmiudet sijoittuvat työntekijän resursseihin ja työhön (engl. *workers' resources and work*), joihin on yhteydessä ammattitaito (engl. *professional competence*), työn hallinnan tunne, kyky vastata työn vaatimuksiin sekä henkilökohtaiset voimavarat. Riittävät ammatilliset valmiudet lisäävät työn hallinnan tunnetta, vähentävät kuormittuneisuutta, vahvistavat kokemusta merkityksellisyydestä ja tukevat psyykkistä jaksamista (Kähkönen ym., 2024). Toisaalta näiden havaittiin myös olevan yhteydessä työyhteisöön, työn organisointiin ja johtamiseen. Hyvät valmiudet, kuten ammattitaito, tukevat työhyvinvointia, mutta heikko johtaminen tai kuormittavat rakenteet voivat heikentää hyvinvointia osaamisesta huolimatta.

Aikaisempi kirjallisuus siis nostaa esiin hoitotyön opettajan valmiuksiin liittyvän monimuotoisesti muutakin, kuin pelkästään pedagogista sisältöä. Hoitotyön opettajien ammattitaito muodostuu paitsi edellisen hoitajan ammatin kokemuksista, mutta myös opettajan koulutuksesta. Nämä yksilölliset tekijät eivät kuitenkaan yksin tue työssä selviytymistä, vaan työn ympäristöllä on merkitystä.

3.2 Ammatti-identiteetti ja osaamisen siirtyminen hoitajasta opettajaksi

Ammatti-identiteetti voidaan ymmärtää yksilön käsityksenä itsestään suhteessa työhön ja ammattiin. Se rakentuu elämänhistorian, kokemusten ja sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta eikä ole pysyvä ominaisuus, vaan jatkuvasti muotoutuva prosessi (Koivusalo, Joronen ja Koivula, 2014; Holopainen, 2007). Opettajaksi siirtyminen merkitsee erityisen merkittävää identiteetti muutosta, sillä kyse ei ole pelkästään uusien työtehtävien omaksumisesta, vaan siirtymästä yhdestä ammatillisesta roolista toiseen. Hoitajasta opettajaksi siirtyvä asiantuntija

joutuu jäsentämään uudelleen suhteensa omaan osaamiseensa, asiantuntijuuteensa ja ammatilliseen arvoonsa.

Kansainvälisessä tutkimuksessa on todettu, että siirtymä kliinisestä asiantuntijasta opettajaksi on usein monivaiheinen ja -jännitteinen prosessi. Duffy (2013) kuvaa, kuinka hoitajien siirtyminen akateemiseen opettajarooliin herätti epävarmuutta, riittämättömyyden kokemuksia sekä jännitteitä kliinisen ja akateemisen identiteetin välillä. Uusi rooli ei rakentunut automaattisesti aiemman asiantuntijuuden päälle, vaan se edellytti pedagogista ja tutkimuksellista sosiaalistumista sekä oman paikan löytämistä uudessa yhteisössä. Tällöin osaamisen siirtyminen on identiteettityötä, jossa asiantuntijuus määritellään uudelleen.

Suomalaisessa kontekstissa Koivusalo ja muut (2014) tarkastelevat hoitotyön opettajaopiskelijoiden ammatti-identiteetin rakentumista pedagogisten opintojen aikana. Tutkimuksen mukaan identiteetin rakentuminen käynnistyy suhteesta omaan oppimiseen, hoitotyöhön ja hoitajuuteen. Opettajaksi kasvaminen ei siis ala pedagogisista menetelmistä, vaan siitä, miten yksilö jäsentää aiemman hoitajaidentiteettinsä suhteessa tulevaan opettajuuteen. Vahva hoitajuus saattoi toimia sekä voimavarana että jännitteiden lähteenä: toisaalta se toi asiantuntijuutta ja varmuutta, toisaalta se saattoi tehdä opettajuudesta vieraan tuntuisen (Koivusalo ym., 2014). Tämä kaksijakoisuus on keskeinen osa osaamisen siirtymistä, sillä pedagoginen identiteetti ei korvaa hoitajaidentiteettiä, vaan rakentuu sen rinnalle.

Ammatti-identiteetin rakentuminen näyttäytyy tutkimuksissa emotionaalisesti kuormittavana prosessina. Koivusalon ja muiden (2014) tutkimuksessa opettajuus koettiin jännittävänä ja osin pelottavana, mutta samalla myös innostavana ja merkityksellisenä. Tällaiset kokemukset osoittavat, että opettajan valmiudet eivät ole ainoastaan teknisiä tai didaktisia taitoja, vaan niihin liittyy kyky kohdata epävarmuutta, sietää keskeneräisyyttä ja rakentaa ammatillista itseluottamusta. Duffy (2013) korostaa, että itseluottamus ja sitoutuminen opettajan rooliin vaihtelevat yksilöittäin mikä viittaa siihen, että identiteetin vahvuus heijastuu suoraan siihen, miten opettaja kokee omat valmiutensa.

Hoitotyön opettajaopiskelijoiden valmiuksien kehittyminen kytkeytyy tiiviisti identiteettiprosessiin. Koivusalo ja muut (2014) osoittavat, että opettajaopiskelijat tunnistivat tarpeen kehittää didaktisia ja sosiaalisia taitojaan sekä ymmärsivät teorian tiedon merkityksen opettajaksi kehittämisessä. Valmiudet rakentuivat reflektiivisen työskentelyn, koulutuksen ja opetuskokemuksen myötä. Opettajuus nähtiin jatkuvana kehitysprosessina, jossa kukaan ei

ole koskaan täysin valmis. Tämä itsessään on osa ammatti-identiteettiä: opettaja ymmärtää olevansa oppija myös omassa ammatissaan.

Ammatti-identiteetin ja valmiuksien välinen yhteys voidaan nähdä vastavuoroisena. Identiteetti vaikuttaa siihen, miten opettaja tulkitsee työn vaatimuksia ja omia kykyjään, ja samalla kehittyvät valmiudet vahvistavat identiteettiä. Kun hoitaja omaksuu pedagogisia taitoja, harjoittelee opetusta ja saa myönteisiä kokemuksia opettajana toimimisesta, uusi opettajaidentiteetti vahvistuu. Vastaavasti, jos identiteetti jää epävarmaksi, myös koetut valmiudet voivat näyttäytyä riittämättöminä.

Hoitotyön opettajien valmiuksia tarkasteltaessa onkin perusteltua huomioida ammatti-identiteetin rakentuminen keskeisenä taustatekijänä. Pedagogiset, didaktiset ja sosiaaliset taidot kehittyvät rinnakkain sen kanssa, että yksilö alkaa nähdä itsensä opettajana. Osaamisen siirtyminen tarkoittaa sekä kliinisen asiantuntijuuden uudelleen jäsentämistä opetettavaksi tiedoksi että uudenlaisen ammatillisen toimijuuden omaksumista. Ammatti-identiteetti toimii siis sillanrakentajana hoitotyön asiantuntijuuden ja opettajan pedagogisten valmiuksien välillä.

3.3 Mitä on riittävä osaaminen?

On huomioitavaa, että terveystieteen maisterilla on yhtäläiset oikeudet opettaa myös ammattikorkeakoulussa hoitotyötä. Ammattikorkeakoulu ja ammattikoulu ovat kuitenkin merkittävästi eri laitoksia ja niissä on erilaiset tarpeet. Voidaanko siis sanoa, että sama koulutus on näihin sopiva?

Tutkimustulosten mukaan opettajien ammatillisen osaamisen painopisteet eroavat ammatillisten oppilaitosten ja ammattikorkeakoulujen välillä (Hyvärinen, Saaranen ja Tossavainen, 2017). Osaamisen ja työhyvinvoinnin kannalta merkityksellistä on se, että opettajilla on riittävät koulutukselliset valmiudet sekä mahdollisuus hyödyntää omia vahvuuksiaan osana työyhteisöä. Pedagogisen osaamisen varmistaminen on keskeistä kaikilla koulutusasteilla, mutta erityisesti ammatillisissa oppilaitoksissa työskentelevät opettajat tarvitsevat lisävalmiuksia kohdatessaan erityistä tukea tarvitsevia opiskelijoita (Hyvärinen ym., 2017).

Opettajien työnkuvaan sisältyy yhä enemmän yhteistyötä työelämän eri toimijoiden kanssa, mikä edellyttää osaamista verkostomaisessa toimintaympäristössä ja työelämäyhteyksien rakentamisessa. Vaikka tutkimustietoa hyödynnetään opetustyössä sekä ammatillisella toisella

asteella että ammattikorkeakouluissa, tutkimusvalmiuksien kehittämistarpeita tulisi tarkastella erityisesti ammatillisten oppilaitosten kontekstissa (Hyvärinen ym., 2017). Näin voidaan tukea opettajien kykyä vastata koulutuksen ja työelämän muuttuviin vaatimuksiin entistä tarkoituksenmukaisemmin.

4. Tutkimusasetelma

Ammatillisen koulutuksen rakenne ja toteutus on uusiutunut valtavasti kuluneen vuosikymmenen aikana. Koulutukseen astuvat opiskelijat ovat muuttuneet ikä- ja kielitaustoiltaan samalla, kun ryhmiä on yhdistetty ja koulutusta on muutettu osaamispainotteisemmaksi. Uudistukset on toteutettu ja tapahtuneet vaiheittain, mutta suhteellisen lyhyellä aikavälillä toisiinsa nähden.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa hoitotyönopeettajien kokemuksia omien valmiuksien riittävydestä muuttuvalla ammatillisen koulutuksen kentällä. Tutkimuksen tarkoituksen pohjalta tutkimuskysymykseksi muotoutui:

Millaiseksi ammattikoulujen hoitotyönopeettajat kokevat valmiutensa kohdata moninaisia opiskelijoita sosiaali- ja terveydenalan perustutkintokoulutuksessa?

5. Tutkimusmenetelmä

Tutkimus toteutettiin puolistruktuoituna kyselynä (liite 1). Kyselylomakkeen kentät olivat avoimia ja niihin ei annettu maksimimerkkimäärää. Kunkin kysymyksen kohdalla annettiin vastaajille hiukan avustavia lisäkysymyksiä tai sanoja, jotta kysymys olisi helpommin ymmärrettävissä. Tarkoituksena oli, että haastattelun vastaaja voi kertoa mahdollisimman omin sanoin kokemuksiaan ja näkemyksiään aiheesta. Kysymyksiä laatiessa otettiin huomioon, etteivät ne ole liian johdattelevia, vaan että niillä pyritään saamaan oma ääni kuuluviin. Kyselyn vastaajien identiteetti pyrittiin suojaamaan täysin harkitulla kysymysten laadinnalla. Kyselyssä ei kerätty tietoja vastaajien koulutus- tai työskentelypaikkakunnista eikä työpaikkojen ja oppilaitoksien kokotietoja. Osa opettajista kuitenkin toi ilmi joitain näitä seikkoja vapaiden kenttien vastauksissa, mutta näitä ei käytetty sisällönanalyysiin tai koodattu.

5.1 Tutkimusaineisto

Kyselyyn vastasi 13 hoitotyönopettajaa. Koulutuksesta kysyttäessä 9 oli vastannut terveystieteen maisteri (joista yksi oli lisäksi kouluttautunut ammatilliseksi erityisopettajaksi), 2 ammatillinen opettaja, 1 kasvatustieteen maisteri, 1 ammatillinen erityisopettaja ja 1 sairaanhoitaja YAMK. Opettajan ura vastaajilla oli keskiarvoisesti kestänyt noin 7 vuotta, pisimmillään 17 vuotta ja vähimmillään noin vuoden. Opettajien toimipaikkakuntaa ei kysytty, mutta vastauksien joukossa puhutaan monipuolisesti eri puolista Suomea.

Opettajankoulutuksen lisäksi vastaajat olivat kouluttautuneet sairaanhoitajiksi ja terveydenhoitajiksi. Joukossa oli myös yksi hammashuoltajan (nyk. suuhygienisti) tutkinnon suorittanut. Vastaajista kaksi oli myös ensiavun ja terveystiedon kouluttajia. Yksi vastaajista oli valmistunut myös hallintotieteiden maisteriksi. Keskiarvoinen vastaaja oli valmistunut sairaanhoitajaksi 2000-luvulla ja terveystieteen maisteriksi tämän jälkeen.

Vastaukset numeroitiin käänteisesti 1–13 tarkempia nostoja varten. Vastaukset kuitenkin analysoitiin ryhmänä eikä vastaajia profiloitu analyysissä. Vastauksien pituus kysymyksiin vaihteli muutamasta sanasta pitkiin kappaleisiin.

5.2 Aineistolähtöisen temaattisen sisällönanalyysin kuvaus

Aineiston analyysiin käytettiin aineistolähtöistä temaattista sisällönanalyysiä (Tuomi ja Sarajarvi, 2012). Temaattisessa sisällönanalyysissä aineistoa tarkastellaan valitun aihealueen

tai tutkimuskysymyksen linssillä. Aineisto koodataan eli valitaan tutkimusaihetta käsittelevät kohdat. Näiden perusteella voidaan toteuttaa teemoittelu eli aiheiden koostaminen. Tähän tutkimukseen käytettiin aineistolähtöistä tutkimusotetta, jolloin aineistosta löydetty teemat nousivat aineistosta itsestään.

Etsin aineistosta toistuvia ilmaisuja tai sanoja, jotka liittyivät opettajien kokemuksiin opetuksen tai oppimisen haasteista tai työympäristöstä. Kävin aineiston läpi ensin lukien sen huolella, jonka jälkeen valitsin ensimmäiset koodit. Jaoin aluksi materiaalia puhtaasti oppimiseen tai opettamiseen liittyviin koodeihin, kuten kielitaito tai oppimisvalmiudet. Materiaalia käsitellessä huomasin kuitenkin näihin kietoutuvan usein työn tekemiseen ja työhyvinvointiin liittyviä koodeja, kuten epätietoisuus ja työn suunnittelu.

Näille koodeille luotiin alaluokat ja yhä eteenpäin yläluokat. Lopulta aineisto jaettiin kolmeen opettajien työhön vaikuttavaan teemaan: oppiminen, työn tekeminen sekä ympäröivä maailma. Oppimisen yläluokat olivat taidot, oppimisvalmiudet, oppimisvaikeudet sekä hyvinvointi. Ympäröivän maailman yläluokat olivat resurssit sekä maahanmuuttaja. Työn tekemisen yläluokat olivat yhteisopettajuus, työnohjaus ja työnsuunnittelu.

Kategoriat muotoutuivat sen pohjalta, mitä vastauksissa nostettiin oman tai opiskelijoiden toimintatapojen toistuvimmiksi ilmiöiksi. Osalla koodeista oli sekä positiivisia että negatiivisia mainintoja. Esimerkiksi jaksamisesta puhuttiin positiiviseen sävyyn omalla kohdalla, mutta opiskelijoiden jaksaminen koettiin heikkona. Toisaalta esimerkiksi maahanmuuttajiin liittyvät huomiot olivat lähtökohtaisesti neutraaleja. Negatiivisia ilmaisuja liitettiin eniten työkavereiden ja opiskelijoiden poissaoloihin, opiskelijoiden käyttäytymiseen ja oppimisen vaikeuksiin.

6. Tulokset ja tulosten käsittely

Hoitotyönopettajien vastauksista analysoidut pääteemat olivat opettaminen, ympäröivä maailma sekä työn tekeminen. Opettamisen teemassa hoitotyönopettajat korostivat opiskelijoiden haasteista ja vaikeuksista kumpuavia ilmiöitä. Työympäristön teemassa nousivat eteenkin työn tekemistä helpottavat ja vaikeuttavat seikat, kuten työnohjaus. Ympäröivä maailma käsitti näitä kahta suppeammat ilmiöt: resurssit ja maahanmuutto, jotka ilmenivät usein muiden teemojen kanssa limittäin.

6.1 Oppilaiden haastavaksi koettu toiminta ja käyttäytyminen

Opettamiseen liittyvässä teemassa nousi vastauksissa esiin eteenkin oppimisen valmiuksiin ja toisaalta haasteisiin liittyviä ilmiöitä. Vastaajat kokivat, että opiskelijoiden käyttäytyminen, kuten poissaolot tai häiritsevä toiminta, vaikeuttivat päivien toimintaa. Häiritseväksi toiminnaksi kuvattiin esimerkiksi opiskelijoiden jatkuva liikehdintä. Opiskelijoiden kuvattiin kulkevan levottomasti tai ohjeiden vastaisesti luokkatilassa. Vastauksissa korostettiin ennen kaikkea yleisesti opiskelijoiden heikkoja valmiuksia opiskella toisella asteella, kuten esimerkiksi alla olevassa aineistokatkelmasta:

Olen havainnut muutoksia, yhä heikoimmilla todistuksilla tulla sisään koulutukseen ja se näkyy oppimistaidoissa ja keskittymiskyvyssä. Ei ole tietoa mihin koulutukseen on hakeutunut. on ahdistusta, levottomuutta ja muita mielenterveyden haasteita paljon enemmän. (Vastaaja nro 11)

Vastaaja kuvaa opiskelijoiden olevan tietämättömiä alasta, johon on hakeutunut. Hän kertoo levottomuuden, ahdistuneisuuden ja muiden mielenterveyden haasteiden lisääntyneen merkittävästi. Vastaajan mukaan opiskelijoiden oppimisen valmiudet, kuten oppimistaidot ja keskittymiskyky, ovat aikaisempaa heikommat.

Opettajan kuvauksessa korostuu kokemus opiskelijaprofiilin muutoksesta, joka näyttäytyy heikompina lähtötasoina, oppimisvalmiuksien puutteina, keskittymisvaikeuksina sekä lisääntyneinä mielenterveyden haasteina. Lisäksi opiskelijoiden epäselvä koulutusvalinta viittaa heikkoon sitoutumiseen ja motivaation haasteisiin. Nämä havainnot eivät kuvaa ainoastaan opiskelijoiden ominaisuuksia, vaan ne heijastuvat myös opettajan työn vaatimuksiin ja heidän koettuihin tarvittaviin valmiuksiin.

Aineiston perusteella opettajan rooli laajenee perinteisestä pedagogisesta asiantuntijasta kohti vahvempaa ohjaavaa ja tukevampaa toimijaa. Oppimisvaikeuksien ja keskittymisongelmien

lisääntyminen edellyttää opettajalta eriyttämisen ja erityispedagogiikan valmiuksia (kts. Hyvärinen ym., 2017). Samanaikaisesti opiskelijoiden psyykkinen kuormittuneisuus korostaa vuorovaikutusosaamisen, sensitiivisyyden ja opiskelijoiden hyvinvoinnin tukemisen taitoja. Opettajalta vaaditaan vastauksissa kykyä tunnistaa mielenterveyteen liittyviä haasteita sekä tehdä yhteistyötä moniammatillisten toimijoiden kanssa.

Opiskelijoiden epävarmuus koulutusvalinnasta puolestaan korostaa ohjausosaamisen merkitystä. Opettajan valmiudet onnistua työssään eivät tällöin rajoitu pelkästään opetussisällön hallintaan, vaan ne sisältävät myös kyvyn tukea opiskelijan ammatillisen identiteetin rakentumista ja opintopolun jäsentymistä. Muuttunut opiskelijaprofiili vaatii opettajilta vahvempaa opiskelijaohjausta, mikä muuttaa myös kokonaistyönkuvaa. Tämä on yhteydessä esimerkiksi Vähäsantasen (2009) tutkimukseen, jossa ammatilliselta opettajalta vaaditaan opettajuuden lisäksi kykyä muuntautua erilaisiin rooleihin ja ympäristöihin.

Osassa vastauksissa nostettiin joitain tarkkojakin huomioita opiskelijoiden toimintatavoista. Erityisesti tarkemmasta toiminnasta nostettiin koskettamiseen liittyvät ongelmat, kuten seuraavassa esimerkissä:

Jos ajattelen viimeisen kymmenen vuoden aikana havaitut muutokset, niin lähinnä haasteita nuorilla on jaksamiseen liittyen sekä rohkeuden puute kohdata ja koskettaa vierasta ihmistä. (Vastaaaja nro 1)

Vastauksessaan opettaja nostaa erityisesti nuorten vaikeudet kohdata ja koskettaa vierasta ihmistä. Nostettu havainto on erityisen merkityksellinen hoitotyön kontekstissa, jossa potilaan kohtaaminen ja fyysinen kosketus ovat ammatillisen toiminnan keskeisiä elementtejä. Rohkeuden puute voidaan tulkita ammatillisen varmuuden ja identiteetin keskeneräisyytenä. Tällöin opettajan tehtäväksi muodostuu, paitsi kliinisten taitojen opettaminen, myös opiskelijoiden ammatillisen toimijuuden vahvistaminen esimerkiksi ohjatun harjoittelun, simulaatioiden ja reflektiokeskustelujen avulla.

Edellä mainitut lainaukset osoittavat, että opiskelijaprofiilin muutos muuttaa opettajan kokemaa työn luonnetta. Opettajalta vaaditaan entistä laajempaa osaamista, joka yhdistää pedagogiset, ohjaukselliset ja vuorovaikutukselliset valmiudet. Samalla opettajan ammatti-identiteetti jännitteistyy: opettajan rooli laajenee hyvinvoinnin tukijaksi ja jopa ammatillisen rohkeuden rakentajaksi.

Kysyttäessä erityisesti työn kuormittavuudesta, opiskelijoiden levottomuus ja monipuoliset haasteet nousivat vaikuttaviksi tekijöiksi. Osa vastaajista eritteli vielä erikseen oman osaamisen puutteen oleva kuormittava tekijä opiskelijoiden haasteissa, kuten seuraavassa vastauksessa käy ilmi:

Koen ajoittain riittämättömyyttä, ettei osaamiseni riitä kaikkeen mitä apua osa tarvitsee. (Vastaaja nro 13)

Vastaaja nostaa esiin suoraan, että kokee ajoittain riittämättömyyden tunnetta työtehtäviensä äärellä. Tämä vahvistaa käsitystä, että ammatillinen osaaminen ja sen kehittäminen ovat merkittäviä työhyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä (kts. esim. Hyvärinen ym., 2017; Kähkönen ym., 2024). Tätä tukee myös erään vastaajan nosto, jossa uuden opiskelu vähensi koettua kuormitusta.

Oma opiskelu ja mielenkiinto uuden oppimiseen on myös minua vahvistava tekijä. (Vastaaja nro 6)

Opiskelijoiden oppimisen vaikeudet ja opettajien arvioimat heikot valmiudet haastavat sujuvaa opetusta. Vastauksissa nousee esiin opettajien riittämättömyys näiden ongelmien edessä. Osittain koettu kuormittuneisuus johtunee opettajien kokemasta riittämättömästä osaamisesta opettajaa ja toimia esimerkiksi monikielisessä ympäristössä tai monimuotoisten oppimisvaikeuksien parissa (Kähkönen ym., 2024). Toisaalta on otettava huomioon työpaikan resurssit. Tutkimuksessa ei ole tarkkaan pyritty selvittämään minkä kokoisia ryhmät ovat tai onko ryhmällä käytössä erityisopettaja ja/tai avustaja.

Lisäksi opettajilta kysyttiin näkemyksiä omista ryhmistä suhteessa kuviteltuun keskivertoryhmään. Kysymyksen tarkoituksena oli saada vastaajat kuvailemaan omaa näkökulmaa ryhmästä siihen, millaiseksi hän ajattelee yhteiskunnallisen tilanteen olevan. Kysyttäessä ryhmän ominaisuuksia suhteessa oletettuun keskivertoryhmään, vastauksissa koettiin oma ryhmä joko keskiverroksi tai keskivertoa paremmin suoriutuvaksi. Kuviteltujen keskivertoryhmien ominaisuuksina nähtiin omaa ryhmä heikompi motivaatio ja oppimisen valmiudet, kuten seuraavissa vastauksissa:

Nuoret oppivelvolliset aika keskiverto opiskelijoita, lähes kaikilla nuorilla jonkinlaisia haasteita oppimisessa ja keskittymiskyvyssä. Te-ryhmät keskivertoa paremmat, ovat tulleet kovan seulan läpi koulutukseen ja se näkyy motivaatiossa ja oppimistaidoissa. (Vastaaja nro 11)

Nuoret varmaan on minun ryhmissä rauhallisempia, noudattavat ohjeita, eivätkä häiritse oppitunteja. Meillä myös on pieniä ryhmiä verrattuna moniin paikkakuntiin. (Vastaaja nro 13)

Keskiverto määrittyy vastaajan nro 11 vastauksessa oppimisvalmiuksien näkökulmasta: ryhmässä ei välttämättä ole suuria käyttäytymisen kanssa ongelmia, mutta oppiminen vaatii tukea ja keskittymiskyvyn haasteet ovat yleisiä. Samassa yhteydessä tehdään vertailu ”te-ryhmiin”, jotka kuvataan “keskivertoa paremmiksi” ja motivoituneemmiksi, koska ne ovat läpäisseet tiukan valintaprosessin. Tämä vertailu rakentaa implisiittisen hierarkian, jossa keskiverto-opiskelija asemoituu motivoituneiden ja vahvojen opiskelijoiden alapuolelle, mutta ei kuitenkaan äärimmäisen tuen tarpeessa olevaksi.

Vastaajan nro 13 vastauksessa keskivertoryhmä saa toisenlaisen painotuksen. Tässä keskivertous määrittyy käyttäytymisen ja työrauhan kautta. Ryhmää kuvataan hallittavaksi ja ohjeita noudattavaksi, mikä viittaa toimivaan luokkadynamiikkaan. Lisäksi maininta pienistä ryhmäkoista tuo esiin rakenteellisten tekijöiden merkityksen: oppimisympäristö voi osaltaan mahdollistaa rauhallisen työskentelyn.

Yhdessä tarkasteltuna nämä kuvaukset rakentavat keskivertoryhmästä kuvan opiskelijajoukosta, jossa oppimiseen liittyvät haasteet ovat melko yleisiä, mutta käyttäytyminen on pääosin sääntöjen mukaista ja ohjattavissa. Keskiverto-opiskelija ei näyttäyty erityisen motivoituneena tai akateemisesti vahvana, mutta ei myöskään merkittävästi häiriökäyttäytyvänä. Tällainen ryhmä edellyttää opettajalta erityisesti selkeää pedagogista rakennetta, eriyttämisen taitoja ja kykyä tukea keskittymistä ja oppimisvalmiuksia. Samalla työrauhan säilyminen mahdollistaa sen, että opettaja voi suunnata resurssejaan oppimisen tukemiseen sen sijaan, että energia kuluisi kurinpidollisiin kysymyksiin. Tällaiset vaatimukset vaativat erillistä osaamista pelkän opetuksellisen tiedon lisäksi (Hyvärinen ym., 2017).

Joitain poikkeuksiakin oli, jossa oma ryhmä koettiin keskivertoa heikommaksi, kuten seuraava katkelma osoittaa:

Isommissa oppilaitoksissa, joissa kaikkia soveltuvia opiskelijoita ei valita, on ehkä vähemmän muun kielisiä ja oppimisen ja elämänhallinnan haasteita olevia opiskelijoita. (Vastaaja nro 10)

Vastaaja arvioi, että hänen pienemässä oppilaitoksessaan opiskelijoiden haasteet näkyvät selkeämmin, sillä kaikki soveltuvat opiskelijat valitaan. Vastaaja kokee, että oman ryhmän haasteet johtuvat siitä, että valinnan varaa ei ole opiskelijoilla eikä oppilaitoksilla.

Aina kuviteltua keskivertoryhmää tai omaa ryhmää ei kuvailtu selkein piirtein tai oletettiin tutkijan täyttävän aukot vastauksen ympärillä, kuten seuraavassa vastauksessa:

Tällä hetkellä ryhmien tilanne vastaa juurikin sitä, mikä tilanne tällä hetkellä hoitotyön ryhmissä on. (Vastaaja nro 7)

Kaiken kaikkiaan opiskelijoiden vaikeudet näyttäytyivät ainakin jossain määrin kuormittavina tekijöinä hoitotyönopettajien vastauksissa. Opettajien kuvaukset opiskelijaryhmistä piirtävät kokonaiskuvan, jossa oppimisen vaikeudet näyttäytyvät arkipäiväisinä ja laaja-alaisina ilmiöinä. Keskittymiskyvyn haasteet, vaihtelevat oppimisvalmiudet, motivaation epäselvyys sekä jaksamiseen liittyvät ongelmat näkyvät merkittävänä osana opettajien päivää. Samalla ryhmät voivat olla käyttäytymiseltään rauhallisia ja ohjattavissa, mikä siirtää pedagogisen painopisteen ryhmän käyttäytymisen hallinnasta oppimisen tukemiseen. Oppimisen vaikeudet eivät näyttäydy näiden hoitotyönopettajien vastauksissa yksittäisinä poikkeuksina, vaan osana muuttunutta opiskelijaprofiilia, joka edellyttää opettajalta monipuolisia valmiuksia.

Keskeisiksi opettajan valmiuksiksi nousevat siis näiden opettajien vastauksissa eriyttämisen taidot, selkeän pedagogisen rakenteen luominen, opiskelijoiden hyvinvoinnin tukeminen sekä ammatillisen motivaation ja toimijuuden vahvistaminen. Oppimisen haasteet kytkeytyvät siten suoraan opettajan osaamiseen: ne määrittävät, millaista pedagogista, ohjauksellista ja vuorovaikutuksellista kompetenssia työssä tarvitaan ja millä tavoin opettaja joutuu jatkuvasti arvioimaan ja kehittämään omia valmiuksiaan muuttuvassa toimintaympäristössä.

6.2 Työympäristö

Työn tekemiseen liittyvään teemaan nousi ilmi huomioita eteenkin työn suunnitteluun ja ohjaukseen liittyvissä luokissa. Vastauksissa eriteltiin muutoksia opiskelijoissa, työntekijöissä sekä sovituisissa toimintatavoissa. Näistä johtuva epätietoisuus nousi myös kuormittavaksi ilmiöksi. Maunun (2020) tutkimuksessa haastateltujen ammattikoulun opettajien merkittävien haaste ja kuormittava tekijä oli työympäristö. Tutkimuksessa haastatellut opettajat kokivat työnkuvansa hajanaiseksi ja hallinnollisten työtehtävien kuormittavan ja vaikeuttavan

opiskelijälähtöisen perustehtävän toteuttamista. Maunun (2020) kuvaamia haasteita näkyi myös tässä tutkimuksessa hoitotyönopettajien vastauksissa:

Kirjaamista enemmän, keskittymiskyvyn haasteet lisääntyneet opiskelijoilla, opettajan työn arvostus vähentynyt, vähentyneet resurssit esim. työssäoppimisen ohjaukseen. (Vastaaja nro 9)

Tämän opettajan vastauksessa näkyy useita teemoja, jotka viittaavat työympäristöön, joka ei tue vastaajaa hänen pedagogisessa tehtävässään. Vastaaja kuvaa työympäristöään ensinnäkin hallinnollisesti kuormittuneena. Tämä resonoi Maunun (2020) havaintoon siitä, että hallinnon ja byrokratian kasvu sekä työnkuvan hajoaminen heikentävät opettajan mahdollisuuksia keskittyä perustehtäväänsä. Kirjaamisen lisääntyminen ei näyttäydy pedagogisesti mielekkäänä työnä, vaan arjen työtä hajottavana lisävaatimuksena.

Lisäksi vastaaja kertoo kokevansa, että opettajan työn arvostus on vähentynyt. Tämä viittaa kokemukseen heikentyneestä ammatillisesta statuksesta ja mahdollisesti luottamuspulasta, joka Maunun (2020) mukaan liittyy johdon etääntymiseen arjesta sekä hallintolähtöisiin ammattikoulun uudistuksiin. Arvostuksen väheneminen voidaan tulkita osaksi laajempaa kokemusta siitä, ettei opettajien asiantuntijuutta ja arjen työtä riittävästi tunnisteta.

Lisäksi vastaaja mainitsee “vähentyneet resurssit esim. työssäoppimisen ohjaukseen.” Maunun (2020) mukaan uudistukset korostavat työelämäyhteistyötä ja osaamisperusteisuutta, mutta arjen organisointi ja resurssit eivät aina tue niiden toteutumista. Työssäoppimisen ohjauksen resurssien väheneminen tarkoittaa, että opettajan vastuuta lisätään ilman vastaavaa tukea.

Muutokset ja epäselvät työtehtävät koettiin vahvasti kuormitusta lisäävänä tekijänä, kuten seuraavassa vastauksessa käy ilmi:

Ajankäytön ongelmat, suunnitteluun ja ohjaustyöhön ei resursoida riittävästi aikaa. Jatkuvat muutokset ja työn organisointi jo ihan johtotasolta lähtien hukassa. Saamme ristiriitaista ohjeistusta. Työssäoppipaikat eivät riitä opiskelijoille ja niiden jakaminen on tällä hetkellä sekavaa ja huonosti organisoitu. Yt-neuvottelut eivät mahdollista riittävästi sijaisten palkkaamista. Kollegoilla paljon estymisiä, jotka aiheuttavat lisätyötä itselle ja opettajakollegoille. (Vastaaja nro 10)

Opettaja nostaa vastauksessaan esiin erilaisia työympäristön piirteitä, jotka heikentävät hänen jaksamistaan ja työhyvinvointia. Vastaajan kuvaus rakentaa työympäristöstä kokonaisuuden, jossa kuormitus- ja resurssitekijöiden välinen tasapaino on selvästi häiriintynyt. Saarasen ja muiden (2007) työhyvinvoinnin mallin mukaan työhyvinvointi muodostuu työolosuhteiden, työn ja työntekijän, työyhteisön sekä ammatillisen osaamisen yhteisvaikutuksesta. Tässä vastauksessa kaikilla osa-alueilla korostuvat pikemminkin kuormittavat kuin suojaavat tekijät.

Ajankäytön ongelmat ja riittämätön resursointi suunnitteluun ja ohjaustyöhön viittaavat työn vaatimusten ja käytettävissä olevien resurssien epäsuhtaan. Kun pedagogiseen perustehtävään ei ole riittävästi aikaa, hallinnan kokemus heikkenee. Samalla kuvaus ristiriitaisesta ohjeistuksesta ja johtotason epäselvästä organisoinnista heijastaa työyhteisön toimivuuden heikkenemistä, joka Saarasen ja muiden (2007) mukaan on keskeinen työhyvinvointia tukeva resurssi. Taloudelliset rajoitteet, kuten muutosneuvottelut (aiemmin yhteistoiminta-, eli yt-neuvottelut) ja sijaisten palkkaamisen vaikeudet, puolestaan kaventavat työolosuhteiden tarjoamaa tukea ja lisäävät kuormitusta rakenteellisella tasolla. Tämä on yhteydessä Maunun (2020) analyysiin ammatillisen koulutuksen arjesta: hallinnollisten vaatimusten kasvu, jatkuvat uudistukset ja resurssien niukkuus siirtävät painopistettä pois opiskelijälähtöisestä perustehtävästä. Vastaajan kokemus työn organisoinnin sekavuudesta ja työssäoppimispaikkojen riittämättömyydestä ilmentävät tätä arjen ja rakenteiden välistä jännitettä.

Tässä tutkimuksessa hoitotyönopettajien oppilaitokset näyttäytyvät työympäristönä, jossa kuormitus kasautuu usealla tasolla samanaikaisesti, mutta organisatoriset ja yhteisölliset resurssit eivät tasapainota sitä. Lisäksi vastauksissa kuvataan työympäristöä hallintolähtöisesti kuormittuneena, resurssipaineiden heikentämänä ja ammatillisesti arvostusta menettäneenä toimintaympäristönä, jossa opiskelijoiden lisääntynyt tuen tarve kasvattaa työn vaativuutta.

6.3 Ympäröivä maailma

Kyselyn vastauksissa näkyvä kolmas teema oli ympäröivä maailma. Tähän teemaan nousi selkeästi vain kolme koodia, ympäristö, resurssit ja maahanmuutto. Nämä esiintyivät usein limittäin muiden koodien kanssa ja näyttäytyvät myös niiden tulkinnoissa.

Ympäristön koodin vastauksissa viitattiin selkeästi oman työn tai oppimisen ympäristöjen ulkopuolelle, kuten seuraavassa vastauksessa:

Välillä jaksaminen on ollut tiukalla, kun olen opiskellut tai omassa elämässä on tullut rankkoja aikoja esim. lähipiirissä kuolemaa. (Vastaja nro 12)

Vastauksessa opettaja kuvaa työssä jaksamisensa kärsineen henkilökohtaisessa elämässä kohdatuista rankoista tapahtumista, kuten läheisen kuolemasta. Lisäksi hän mainitsee omien opintojen jossain määrin kuormittaneen häntä, vaikka aikaisemmin nostettujen havaintojen mukaan oman osaamisen lisääminen voi vähentää kuormitusta. Vastajan kuvauksessa voidaan tulkita näiden tekijöiden paikallisuus: pitkällä aikavälillä koulutus voi vähentää kuormitusta, mutta ajankäytöllisesti se voi heikentää jaksamista vähentämällä esimerkiksi palautumiseen käytettyä aikaa.

Vastajan toteamus kiinnittyy Saaranen ja muiden (2007) työhyvinvoinnin mallin työntekijä ja työ -ulottuvuuteen (engl. *worker and work*), jossa tarkastellaan työntekijän henkilökohtaisten voimavarojen ja työn vaatimusten välistä suhdetta. Vastajan kuvauksessa kuormitus rakentuu elämäntilanteen kautta: samanaikainen opiskelu ja henkilökohtaiset menetykset kaventavat psyykkisiä ja ajallisia resursseja, mikä heijastuu kokemuksena heikentyneestä jaksamisesta.

Mallin näkökulmasta työhyvinvointi muodostuu resurssi- ja kuormitustekijöiden tasapainosta (Saaranen ym., 2007). Kun yksilölliset voimavarat tilapäisesti vähenevät, työn tavanomaiset vaatimukset kuormittavat suhteellisesti enemmän. Vastaus havainnollistaa mallin yksilötason tulkintaa: työntekijän elämäntilanne, terveys ja henkilökohtaiset kokemukset ovat osa työhyvinvoinnin kokonaisuutta. Työhyvinvointi rakentuu siten työn ja muun elämän vuorovaikutuksessa, jossa yksityiselämän kriisit voivat muuttaa työn kuormittavuuden kokemusta ja horjuttaa voimavarojen ja vaatimusten välistä tasapainoa

Myös yhteiskunnan hallinnolliset ja rakenteelliset muutokset näyttäytyvät opettajien vastauksissa, kuten seuraava esimerkki osoittaa:

Aikuisopiskelijoiden määrä vähentynyt (koulutuspoliittisten päätösten myötä, aikuisopintorahan lakkautus vaikuttaa). [...]. Selkokielen taitoa vaaditaan enemmän kuin ennen maahanmuuttajaopiskelijoiden vuoksi. (Vastaja nro 6)

Vastaja kertoo, miten hänen ryhmänsä aikuisopiskelijoiden määrä on vähentynyt koulutuspoliittisten päätösten myötä. Samalla hän on huomannut

maahanmuuttajaopiskelijoiden määrän lisääntyneen, mikä on johtanut selkokielen taidon osaamisen tarpeeseen.

Vastaaja ei suoraan mainitse näitä tekijöitä työtä kuormittaviksi tekijöiksi myöhemminkään. Nämä ympäristön tekijät näyttävät enemmän neutraaleina ympäristön muutoksina, joihin opettajan on kuitenkin sopeuduttava. Jos kokemus omasta osaamisesta tai riittävydestä muutoksien äärellä olisi heikompi, voisivat nämä tekijät nousta työhyvinvointia heikentäväksi tekijäksi. Vastaajalla on kuitenkin todennäköisesti riittävät valmiudet toimia työtehtävässä havaittujen muutoksienkin jälkeen. Myöhemmin vastauksissa hän kuvaakin oman jaksamisensa ”melko hyväksi” ja että hän nauttii opetustyöstä.

Ympäristön muutokset näkyvät hoitotyönopettajien työssä, vaikka muutokset eivät koskisikaan suoraan työtehtävää. Toisaalta koko suomalaista yhteiskuntaa koskevat muutokset, kuten maahanmuuttajien määrän kasvu, näkyy osana muuttunutta työnkuvaa ja saattaa vaatia opettajilta uusia taitoja, kuten selkokieli. Työpaikan ulkopuolella tapahtuvat muutokset, kuten läheisen kuolema, hetkellisesti kuormittavat myös työssä selviytymistä. Monipuolisessa työssä pärjääminen ja hyvä työhyvinvointi vaativat opettajalta kykyä sopeutua muuttuviin opiskelijaryhmiin ja oman opetuksen muuttamista siihen soveltuvaksi. Lisäksi opettajan resilienssi ja itsesäätelytaidot näyttävät osana opettajan valmiuksia.

7. Pohdinta

Tässä kandidaatintutkielmassa tutkittiin ammatillisen koulutuksen hoitotyönopettajien kokemuksia ammattikoulussa opettamisesta sekä heidän valmiuksiaan kohdata moninaisia opiskelijoita. Opettajat kokivat haasteita erityisesti työn resurssien alla toimimisesta sekä opiskelijoiden tarpeiden kohtaamisesta. Tutkimustiedon mukaan opettajan osaaminen vaatii monenlaisia taitoja. Kuormittavuuden kokemukset syntyvät siitä, kun osaamista ei ole riittävästi. Tämä on linjassa aikaisempiin havaintoihin, jossa hoitotyönopettajien työhyvinvointia ylläpitää ja lisää koulutuksen riittävyys ja sitä kautta saatu ammatillinen osaaminen (Maunu, 2020; Hyvärinen ym., 2017).

Hoitotyönopettajien työhyvinvointi muodostuu paitsi omasta toiminnasta, myös työympäristöstä sekä henkilökohtaisesta elämästä. Moninaiset uudistukset ammattikoulussa ovat tuoneet nopean muutoksen hoitotyönopettajan tehtävän kuvaan. Uusiin tarpeisiin mukautuminen vaatii resilienssiä ja itsejohtamiskykyä sekä sopivaa työnohjausta työnantajalta.

Tässä tutkimuksessa kyselyyn vastanneet opettajat kokivat ammattikoulun opiskelijoiden tuen tarpeiden ja kielitietoisien opetuksen tarpeen kasvaneen. Tämä voi olla yhteydessä opettajien heikompiin valmiuksiin näiden pedagogisten tarpeiden äärellä. Toisaalta vastaajat kykenivät erittelemään erityisesti juuri näihin liittyviä ilmiöitä. Heillä oli siis selkeä kokemus omasta riittämättömyydestä tai heikommista valmiuksista esimerkiksi tuen tarpeen toteuttamisessa, mikä osoittaa jo tiettyä valvetuneisuutta tai ymmärrystä vaaditusta osaamisesta. Vastauksissa ei puolestaan noussut esiin esimerkiksi kulttuuritietoinen opetus eriteltynä tarpeena tai haasteena, vaikka vastaajat nostivatkin esiin kokemuksia opiskelijoiden vaikeuksista koskettaa toista ihmistä. Tällaiset poissaolevat teemat voisivat kertoa lisää opettajien kokemuksista omista valmiuksistaan.

Tämän tutkimuksen rajoitteita oli varsin vähäinen kyselyyn vastanneiden määrä. Opettajien tavoittaminen oli hankalaa, sillä oppilaitokset eivät lähtökohtaisesti julkaise opettajien nimiä esimerkiksi nettisivuillaan. Osa vastauksista oli myös suhteellisen lyhyitä temaattiseen analyysiin. Analyysin pohjana voisi toimia paremmin laajempi aineisto, kuten temaattinen haastattelu.

7.1 Eettinen tarkastelu

Tätä tutkielmaa ja tutkimusta tehdessä, olen rakentanut kyselyt ja myöhemmin aineiston analysoinnin mahdollisimman epäinvasiiviseksi. Kyselyyn vastaaminen oli vapaaehtoista, enkä ohjannut ja seurannut lomakkeita tai vastaajia siten, että vastaajien identiteetti olisi selvinnyt. Kyselyssä ei kysytty sellaisia tietoja, jotka voitaisiin yhdistää vastaajiin ja siten vaarantaa heidän asemaansa työyhteisössä. Vastaukset on kerätty ja säilötty vastaajien luvalla, ja he ovat erikseen antaneet luvan vastauksien käyttöön tässä tutkielmassa.

En ole itse opiskellut ammattikoulussa tai terveystieteiden laitoksella. Mielenkiintoni aiheeseen on noussut perhetaustasta sekä yhteiskunnallisesta kiinnostuksesta. Olen pyrkinyt aineiston käsittelyssä pohjaamaan menetelmän ja analyysin aineistoon itseensä sekä aikaisempaan tutkimustietoon. Materiaalin julkaiseminen ei horjuta kyseisten opettajien ammattitaitoa, vaan pyrkii nostamaan esiin mahdollisia kehityskohteita jatkuvasti muuttuvassa yhteiskunnassa.

Lähdeluettelo

- Hakanen, J. J., Bakker, A. B. ja Schaufeli, W.B. (2006). Burnout and work engagement among teachers. *Journal of School Psychology, 43*, 495–513
- Hyvärinen, K., Saaranen, T. ja Tossavainen, K. (2017). Ammatillinen osaaminen työhyvinvoinnin osana – kyselytutkimus terveystieteen opettajille. *Hoitotiede 29 (4)*, 252–263
- Koivusalo, H., Joronen, K. ja Koivula, M. (2014). Hoitotyön opettajaopiskelijoiden ammatti-identiteetti hoitotieteen pedagogisissa opinnoissa. *Hoitotiede 2014, 26 (3)*, 154–165
- Kähkönen, O., Vauhkonen, A., Pasanen, M. ja Saaranen, T. (2024). Occupational well-being among health and social care educators: Structural equation modelling. *Heliyon 10 (2024) e30570*.
- Laukia, J., & Korhonen, M. (2014). Ammatillisen koulutuksen kehityslinjoja. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja, 16(4)*, 4–8.
- Maunu, A. (2020) Opiskelijälähtöisyyttä arjen paineissa. Ammattiopettajien käsitykset oman työnsä hyvistä ja huonoista puolista uudistusten kaudella. *Kasvatus & Aika, 14(1)*, 44–66
- Opetushallitus. (N.d.) Ammatillinen koulutus. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/ammattillinen-koulutus> Luettu 16.3.2026
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2019) Oppivelvollisuuden laajentaminen. Säädosvalmistelu. OKM032:00/201
- Rinne, J., Leino-Kilpi, H., Saaranen, T., Pasanen, M. ja Salminen, M. (2022). Educators' occupational well-being in health and social care education. *Occupational Medicine, Volume 72, Issue 5, June 2022*, 289–297
- Skaalvik, E. M. ja Skaalvik, S. (2018) Job demands and job resources as predictors of teacher motivation and well-being. *Social Psychology of Education 2018, 21*, 1251–1275
- Tuomi, J. ja Sarajärvi, A. (2012) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi.
- Valtioneuvosto. (2017). Ammatillisen koulutuksen reformi hyväksyttiin – suurin koulutusuudistus vuosikymmeniin. <https://valtioneuvosto.fi/-/1410845/ammattillisen-koulutuksen-reformi-hyvakstyttiin-suurin-koulutusuudistus-vuosikymmeniin>

Valtioneuvosto. (2024). Aikuiskoulutustuki, ammattitutkintostipendi ja vuorotteluvapaa lakkautetaan. <https://valtioneuvosto.fi/-/1271139/aikuiskoulutustuki-ammattitutkintostipendi-ja-vuorotteluvapaa-lakkautetaan>

Vähäsantanen, K. (2010) Ammatillisen opettajan ammatti-identiteetti muutoksessa. Teoksessa A. Eteläpelto, K. Collin, & J. Saarinen (Toim.), *Työ, identiteetti ja oppiminen* (s. 156–176). WSOY.

Liitteet

Liite 1: Avoin kyselylomake:

Ohjeistus: Tämä kysely on kandidaatintutkielmaa varten, jossa tutkitaan hoitotyönopettajien kokemuksia omien valmiuksien riittävydestä työssään.

Voit vastata kyselyyn niin perinpohjaisesti kuin haluat. Voit käyttää vastauksissa kirjakieltä tai puhekieltä/murretta. Pyri vastaamaan kysymyksiin kokonaisilla lauseilla. Kysymyksissä on ohjaavia selitteitä, jotka pyrkivät selittämään kysymystä selkeämmin auki. Voit tallentaa vastauksesi välissä ja palata vastaamaan myöhemmin. Vastaathan kyselyyn vain kerran. Voit vastata kyselyyn 20.1.2026 klo 23.59 mennessä.

Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista. Tietoja ei voida yhdistää yksittäisiin henkilöihin tai työnantajiin. Tietoja ei luovuteta eteenpäin eikä niitä käytetä muuhun tutkimuskäyttöön kuin tämän kandidaatintutkielman tekemiseen. Lisätietoa tutkimuksesta voit kysyä sähköpostitse xxx.

Kysymykset:

1. Mikä on koulutuksesi?

Kuvaus: Kuvaile tähän koulutustasi esimerkiksi "kasvatustieteen maisteri, 2020".

2. Minkälainen on muu osaamisesi?

Kuvaus: Voit kuvailla tähän esimerkiksi aikaisempaa työkokemusta.

3. Kuinka pitkään olet toiminut hoitotyönopettajana?

4. Minkälainen on opiskelijaryhmäsi opetuskaudella 2025–2026?

Kuvaus: Kuvaile tähän minkälainen ryhmäsi on äidinkieleltään, ikäprofiililtaan, oppimisen valmiuksiltaan tai muilta ominaisuuksiltaan, jotka koet vaikuttavan opetukseen.

5. Minkälaiseksi koet ryhmäsi suhteessa kuvittelemaasi keskivertoryhmään?

6. Oletko huomannut työssäsi muutoksia kuluneiden vuosien aikana? Jos kyllä, niin millaisia?

Kuvaus: Havaitsemasi muutokset voivat liittyä esimerkiksi opiskelijapooliin, työn vaativuuden kokemuksiin tai omaan jaksamiseen. Mikäli et ole havainnut muutoksia, vastaa ”En ole havainnut muutoksia”.

7. Minkälainen on tavanomainen päiväsi opetuksessa?

Kuvaus: Kuvaile tähän tavanomaisen päiväsi kulkua, minkälaisia oppitunteja siihen kuuluu, minkälaiset asiat siihen kuuluvat ja mitä teet.

8. Millaiseksi koet jaksamisesi työssäsi?
9. Minkälaiset tekijät kuormittavat sinua työssäsi eniten?
10. Minkälaiset asiat tukisivat työssä jaksamistasi?

Kuvaus: Voit kuvata sinuun tai muihin liittyviä asioita, ilmiöitä tai toimintoja.

11. Vapaa sana tutkijalle.